

s. Elżbieta Elena Wróbel

 <https://orcid.org/0000-0003-1615-3637>

UNIwersytet Papiński Jana Pawła II w Krakowie

 <https://ror.org/0583g9182>

Wybory zarządu prowincji karmelitów w XVII wieku

 <https://doi.org/10.15633/9788383701035.03>

Wstęp

Akta XVII-wiecznych kapituł prowincjalnych zakonu karmelitów dawnej obserwacji, zwanych również trzewickowymi, są źródłem wytworzonym przez zakonników, z przeznaczeniem dla tegoż samego kręgu osób. Pomimo swojej jednoznaczności nie są to dokumenty łatwe do odczytania i zrozumienia. Pomijając kwestie związane z łaciną staropolską, dla badacza problemem może stać się zrozumienie funkcjonowania wzmiankowanej rzeczywistości, ze względu na zmiany kulturowe na przestrzeni wieków. Trudne może być również rozumienie pewnych pojęć powszechnie używanych przez zakonników, dla badacza zaś brzmiących dość tajemniczo, jak np. subprior, sociusz, definitor i definitorium, prezes bądź prezydent kapituły czy nawet sama kapituła. I nie chodzi tu tylko o zrozumienie samego słowa, ale całej

palety jego użycia w ówczesnej rzeczywistości, także prawnej, zakonu karmelitańskiego.

1. Rola i zadania kapituły prowincjalnej

Według prawa kanonicznego najwyższym kolegiальnym organem władzy w zakonie jest kapituła generalna. I chociaż sam kodeks nie wymienia z nazwy innego rodzaju kapituł, to jednak dopuszcza ich możliwość w praktyce życia wspólnot zakonnych. Na poziomie istniejących prowincji danego zakonu bądź zgromadzenia funkcjonuje tzw. kapituła prowincjalna, której funkcje i zadania określa prawo własne instytutu¹. Taki system został wypracowany już w praktyce zakonów żebrzących, dla których podział kompetencji w procesie zarządzania na generalne, prowincjalne i lokalne był naturalną konsekwencją ich podziału administracyjnego². Tą drogą poszedł także zakon karmelitów dawnej obserwacji, którego pierwsze konstytucje z 1281 roku przyjmowały tę stopniowalność odpowiedzialności³. Rzeczywistość kapituły, czy to generalnej, czy prowincjalnej, jest bardzo bogata, gdyż dotyczy nie tylko czysto administracyjnego aspektu, ale jest przede wszystkim wydarzeniem duchowym, co sprawia, że trudno ją opisać w kilku zdaniach. W tym krótkim głosie na temat edycji źródeł odniesiemy się tylko do jednego z zadań kapituły prowincjalnej, czyli wyboru zarządu prowincji

- 1 B. Giemza, *Realizacja synodalności w kapitułach zakonnych na przykładzie zgromadzenia salwatorianów*, „*Studia Pastoralne*” 18 (2022), s. 54; J. Wroceński, *Kapituła generalna podmiotem najwyższej władzy w instytucie zakonnym*, „*Symposium*” 20 (2016) nr 2 (31), s. 211–237.
- 2 B. Giemza, *Realizacja synodalności w kapitułach zakonnych na przykładzie zgromadzenia salwatorianów*, dz. cyt., s. 53.
- 3 *Corpus Constitutionum Ordinis Fratrum Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo*, vol. 1: 1281–1456, a cura di E. Tinambunan, E. Boaga, Roma 2011, s. 394–402.

w osobie prowincjała i rady prowincjalnej, a więc tzw. definitorium⁴, jak to ma miejsce w przypadku zakonu karmelitów dawnej obserwy. Analiza będzie dotyczyć jedynie zapisów umieszczonych w konstytucjach z 1625 roku, które najlepiej obrazują rzeczywistość prawną tego zakonu w XVII wieku.

Według owych konstytucji kapituła prowincjalna powinna być zwoływana co trzy lata, w trzecią niedzielę po Zmartwychwstaniu, chyba że przełożony generalny z jakichś ważnych względów ustali inny termin (cap. 57, nr 452). W kapitule mogli uczestniczyć przeorzy i wikarzy ze wszystkich lokalnych konwentów wraz ze swoimi socjuszami⁵. W tej grupie znajdowali się także wikariusze tzw. nowych miejsc (nieposiadających jeszcze statusu klasztoru), jeżeli liczba zamieszkujących tam zakonników przekraczała czterech braci posiadających prawo głosu (cap. 57, nr 453). Przy czym owymi socjuszami byli bracia wybrani przez zakonników danego klasztoru, których liczba miała równoważyć liczbę delegatów z urzędu (czyli przełożonych i ich wikarych bądź też subpriorów). Socjusze wybrani kanonicznie przez konwent musieli dodatkowo wykazać się listem opatrzonym pieczęcią konwentu, co dawało im prawny mandat do pełnego udziału w kapitule (cap. 57, nr 456). Ponadto delegatem na kapitułę prowincjalną mógł zostać zakonnik, od którego profesji upłynęły co najmniej trzy lata (cap. 57, nr 458). To grono delegatów zbierało się w oznaczonym czasie, jednakże nie mogli oni pojawić się w miejscu zebrania wcześniej niż dwa dni przed rozpoczęciem kapituły bez wyraźnej zgody urzędującego jeszcze prowincjała lub przewodniczącego kapituły (cap. 57, nr 462).

4 Była to rada prowincjała, w skład której wchodziło dwóch, czterech lub sześciu zakonników w zależności od wielkości prowincji. Pomagali oni prowincjałowi zarządzać prowincją (zob. E. Jabłońska-Deptuła, *Przystosowanie i opór. Zakony męskie w Królestwie Kongresowym*, Warszawa 1983, s. 491, 493).

5 E. Jabłońska-Deptuła, *Przystosowanie i opór. Zakony męskie w Królestwie Kongresowym*, dz. cyt., s. 498–499. Socjusz to zakonnik zobowiązany towarzyszyć innemu zakonnikowi, który nawet na krótki czas opuszczał klasztor.

2. Wybór zarządu prowincji

Wybór jednakże rozpoczynano nie od urzędu prowincjała, ale od definitorium (albo difinitorium), czyli rady prowincjalnej. Liczyła cztery osoby wybierane w tajnym głosowaniu spośród członków kapituły. Ten, kto otrzymał największą liczbę głosów, stawał się pierwszym definitem, pozostali trzej według liczby uzyskanych głosów określani byli jako drugi, trzeci i czwarty (cap. 60, nr 468). Konstytucje jasno definiowały, kto może zostać wybrany do rady: „Nikt jednak nie może zostać wybrany na definitora, jeśli nie jest kapłanem, nie ma ukończonych pięciu lat od złożenia profesji, a jeśli jest magistrem – nie ukończył swojego kursu zgodnie ze Statutami Zakonu. Definitoryzy powinni również mieć ukończone trzydzieści lat”⁶. W razie śmierci prowincjała lub jego odwołania to właśnie pierwszy definitor zwoływał następną kapitułę wyborczą i jej przewodniczył (cap. 62, nr 472).

Po wyborze definitorium przystępowano do wyboru prowincjała. Wydaje się, że najważniejszym kryterium było posiadanie przez kandydata tytułu doktora lub magistra teologii, gdyż – jak precyzowały konstytucje – powinien być „zdolny do nauczania” (cap. 62, nr 473). Dodatkowo jego kandydatura musiała być wstępnie zaakceptowana przez generała zakonu. Kandydat musiał być też człowiekiem *probate vitae*, zasłużonym i odpowiednim (cap. 62, nr 473). Prowincjał był wybierany na okres trzech lat i nie mógł ponawiać swojej kadencji, chyba że od pierwszej upłynęło już pełne sześć lat. Ostateczna decyzja w tej kwestii należała jednak do generała, który mógł zarządzić inaczej i udzielić dyspensy od tej zasady (cap. 62, nr 474). Dla zabezpieczenia poprawności procesu wyborczego na kapitule miał mu przewodniczyć zakonnik

6 „Nullus tamen potest eligi in diffinitorem, nisi fuerit sacerdos, et nisi habeat quinque annos expletos professionis, et si sit magister, qui compleverit cursum suum secundum Statuta Ordinis. Sint etiam diffinitores in aetate triginta annorum constituti” (cap. 60, nr 469).

wybrany na prezydenta kapituły prowincjalnej, który sam nie mógł być wybrany przez tę kapitułę na urząd prowincjała (cap. 62, nr 474).

Sama elekcja przełożonego prowincji przebiegała według zasad ustalonych w konstytucjach dla wyboru generała. Głosowanie było tajne, a jego uczestnicy na kartkach wpisywali formułę: „eligitur... in priorem provincialem nostri ordinis” (cap. 53, nr 440). Następnie głosujący składał kartkę i umieszczał ją w urnie. Po oddaniu głosów przez wyborców skrutatorzy wyjmowali kartki i w obecności wszystkich głośno odczytywali zapisane imiona oraz nazwiska kandydatów. Wygrywał ten, kto otrzymał bezwzględną większość głosów. Jeżeli nie osiągnięto wymaganej liczby, głosowanie powtarzano. W razie braku jednoznacznego wyniku w trzecim głosowaniu decydowała już większość względna, tzn. wybierano tego, kto otrzymał największą liczbę głosów (cap. 53, nr 440). Prezydent kapituły ogłaszał imię i nazwisko nowego prowincjała po uzyskaniu od niego zgody na wybór. Dla ważności swojego wyboru nowy prowincjał musiał jeszcze uzyskać akceptację przełożonego generalnego, dlatego też do momentu jej nadesłania formalnie używał tytułu prowincjała elekta (*electum in provincialem*) (cap. 62, nr 475). Jeżeli prowincjałem zostałby jeden z wcześniej wybranych definitorów, wtedy po ogłoszeniu nowego przełożonego kapituła powinna przeprowadzić wybór innego definitora na jego miejsce (cap. 62, nr 476). Gdyby zdarzył się przypadek wyboru na urząd prowincjała kogoś, kto nie uczestniczył w tej kapitule, należało wystosować do niego list opatrzony pieczęcią prowincji, w którym elektorzy mieli przekazać mu tę decyzję, nie załączając informacji o sposobie i formie wyboru (cap. 62, nr 476).

Po zakończeniu wyboru prowincjała rozpoczynał się liturgiczny obrzęd potwierdzający wybór nowego przełożonego. Wszyscy zebrani na kapitule udawali się do kościoła, śpiewając hymn *Te Deum laudamus*. Następnie elekt kładł się krzyżem przed ołtarzem, a bracia modlili się nad nim, przy czym konstytucje przewidywały użycie modlitwy stosowanej przy wyborze przełożonego generalnego, ale (jak możemy się domyślać) z uwzględnieniem wyboru prowincjała (cap. 53, nr 441).

Następnie prowincjał elekt miał skropić wodą świeconą wszystkich zebranych i zająć miejsce przygotowane dla niego przed ołtarzem, by odebrać homagium od swoich braci. Odtąd obejmował swoje obowiązki, a konstytucje nauczały, żeby był „gorliwy i czujny, z bojaźnią Bożą, w sprawowaniu rządów zakonu i w odnowie obyczajów” (cap. 53, nr 441)⁷.

3. Instrukcja dotycząca wyboru prowincjała

Pomimo sprecyzowania przez konstytucje sposobu wyboru generała zakonu i – analogicznie – wyboru prowincjała, prawdopodobnie nie był to prosty do przeprowadzenia proces. Łatwo było popełnić w jego trakcie jakieś błędy, które mogły podważyć ważność elekcji. Świadczy o tym chociażby fakt przekazania zakonnikom w 1635 roku przez generała Teodora Stratiusa⁸ osobnej instrukcji, precyzującej przebieg wyboru nie tylko zarządu prowincji, ale także osób na inne urzędy zakonne. Pomimo iż nowe konstytucje zostały zatwierdzone dziesięć lat wcześniej, sam proces wyborczy musiał nadal nastroczać pewnych trudności, które nie były jednoznacznie rozstrzygnięte zapisem w konstytucjach. Wspominał o tym sam Stratius w przedmowie do przekazanych zaleceń:

Animadvertentes interdum ob inconsiderationem nonnullos ex inde in celebrandis capitulis provincialibus committi errores nedum contra solemnitatem, sed etiam contra substantiam et essentiam electionis et aliquando

7 Woryginalne: „et ipse de cetero sit diligens, et intentus cum Dei timore, ad regimen Ordinis, et reformationem morum” (cap 53, nr 441).

8 Teodor Straccio (1567–1613) – Włoch, który w zakonie pełnił różne funkcje, m.in. prowincjała Romani i prokuratora generalnego. W latach 1632–1642 był przełożonym generalnym zakonu. W czasie jego kadencji zostały zatwierdzone przez papieża Urbana VIII konstytucje dla klasztorów reformowanych zakonu karmelitów dawnej obserwacji (1636). Zob. J. Smet, *I Carmelitani. Storia dell'Ordine del Carmelo*, vol. 3: *La Riforma Cattolica (1600–1750)*, parte I, Roma 1996, s. 25–29.

eorum acta ita mutilata et imperfecta ad nos transmitter, ut de eorum validitate non valeamus prudens ferre iudicium, valde oportunum duximus hanc scribere instructionem pro praesidentibus circa modum et formam quam observare debeant in eorum celebratione⁹.

Przekazując te wskazówki przewodniczącemu kapituły, Stratius miał na uwadze przede wszystkim konieczność zachowania prawa, gdyż uchwały każdej kapituły prowincjalnej musiały zostać zatwierdzone przez przełożonego generalnego, co było dla niego niezwykle trudne w przypadku, gdy otrzymywał niepełną dokumentację dotyczącą m.in. przebiegu procesu wyborczego.

W aneksie do niniejszego rozdziału został dołączony fragment wspomnianej instrukcji dotyczący wyboru rady prowincjalnej oraz prowincjała. Wskazówki jasno podają, zgodnie z przepisami zakonnych konstytucji, że wyboru przełożonego prowincji dokonywali zakonnicy uczestniczący w kapitule z listy kandydatów przedstawionych przez generała. Po formalnym uzyskaniu przez jednego z nich wymaganej liczby głosów przewodniczący kapituły musiał ogłosić oficjalnie wybór elekta, stosując formułę zapisaną w instrukcji¹⁰. Po wyłonieniu prowincjała należało dokonać wyboru jego dwóch towarzyszy (socjuszy) na wypadek wyjazdu na kapitułę generalną (nawet jeżeli ta nie odbywała się w ciągu kolejnych trzech lat). Według konstytucji na czas nieobecności prowincjała należało ustalić jego zastępcę, czyli wikariusza prowincji. Osobę na ten urząd również należało wybrać już podczas tej trwającej kapituły wyborczej. Podobnie w tym czasie prowincjał powinien wybrać sobie socjusza, który będzie mu towarzyszył podczas przyszłych

9 Akta kapituł prowincjalnych, sesji defnitorów prowincji, kopie pism generała zakonu z lat 1603–1667, Archiwum Klasztoru Karmelitów na Piasku w Krakowie, rkps 93, k. 95.

10 Akta kapituł prowincjalnych... z lat 1603–1667, dz. cyt., k. 96.

wizytacji prowincji. I tu generał dodaje, że prowincjał nie powinien wybierać spośród potencjalnych przyszłych prowincjałów (czyli wśród ojców posiadających tytuł magistra), gdyż mogliby oni wykorzystać czas pobytu w poszczególnych klasztorach na pozyskiwanie „przychylności” braci dla swojej ewentualnej kandydatury¹¹. Wybór prowincjała kończyło odśpiewanie hymnu *Te Deum laudamus* i złożenie homagium przez wszystkich ojców uczestniczących w kapitule.

Przy edycji tekstu zamieszczonego w aneksie wykorzystano wskazówki znajdujące się w *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do poł. XIX w.* pod redakcją Kazimierza Lepszego. Dla lepszej czytelności tekstu pominięto w edycji marginalia dopisane później inną ręką, będące odsyłaczami do konkretnych punktów z konstytucji, do których nawiązywał *passus* omawiany w instrukcji generała o. Teodora Stratiusa.

Zakończenie

Tekst akt kapituł prowincjalnych obrazujący rzeczywistość niezwykle istotną dla środowiska zakonnego – w tym przypadku karmelitów dawnej obserwancji – wydaje się źródłem mało interesującym dla współczesnego badacza. Jest to dokument tworzony dość schematycznie, poruszający sprawy ważne dla wąskiego grona zainteresowanych osób. Jest to jednocześnie źródło niezwykle ważne nie tylko dla historii samego zakonu i poszczególnych klasztorów, ale również dla historyka Kościoła, badającego procesy dokonujące się niejednokrotnie na styku *sacrum* i *profanum*. Nawet spod tych zapisanych językiem prawa wierszy ukazują się ludzie epoki: wielcy i mali, sławni i całkowicie zapomniani. A to otwiera całe spektrum obszarów badawczych, które wciąż czekają na eksplorację i opisanie.

11 Akta kapituł prowincjalnych... z lat 1603–1667, dz. cyt., k. 96v.

Aneks¹²

Akta kapituł prowincjalnych z lat 1603–1667 (fragment)

Or. łac. Akta kapituł prowincjalnych, sesji definitorów prowincji, kopie pism generała zakonu z lat 1603–1667, Archiwum Klasztoru Karmelitów na Piasku w Krakowie, rkps 93, k. 95v–96v.

[k. 95v] Die Sabbathi cantata missa ac habito sermone et commendato fratribus defunctis singulorum conventum congregabuntur gremiales in loco deputato pro electionibus, ante quas pater praesidens interrogabit omnes de gremio, num quis sciat eorum quempiam habere aliquod impedimentum canonicum, propter quod non debeat habere vocem et locum in capitulo, etsi tunc nullus extra aliquem ex gremialibus quicquam opposuerit.

Pater praesidens illis notificabit, quod eligentes vel electioni consentientes contra electum de iure nequeant opponere, nisi ex nova causa vel ex causa illis antea occulta et de novo postea manifestare vel impugnare electionem ab electoribus factam, concorditer licet non signata manu superioris, quam possit, si voluerit, de despectibus electi inquirere et eum repellere, si invenerit indignum, deinde ut gremialium conscientiae, in foro interno consulat, eos absolvet, dispensabit ut infra.

Ego Fr. N. autoritate a Patre Generali, in quantum illi de iure communi competit et gratia, ut privilegia regularibus quovis modo concessa se extendunt, mihi tributa a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis et poenis in iure vel ab hincquavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet, innodati estis et dispensi in omni irregularitate, si quam contraxistis, ad hunc duntaxat effectum vere electionibus faciendis, in praesenti capitulo vocem activam

12 Opracowano na podstawie: *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do poł. XIX w.*, oprac. K. Lepszy, Warszawa 1953.

habere valeatis et hanc absolutionem dispendeatis, pater praeses procurabit registrari inter acta capituli, deinde procedet in nomine Patris ad electionem deffinitorum.

Caeterum animadvertere debet, ante quamlibet omnium officialium electionem perlegendae sunt constitutiones de qualitate et requisitis eligendorum, et singuli electores, iurare debent, quod secundum veritatem suae conscientiae, eligent probiores, et magis idoneos. Quare ipse pater praeses id alta voce iurabit deinde coram se vocabit singulos gremiales, ad praestandum idem iuramentum, similiter alta voce. Post modum illis demandato patris ordinis, protestabitur, quod si quis gremialis elegerit quempiam non habentem conditiones et requista constitutionum ordinis vel decretorum particularium, mox in paenam punietur privatione pro una vice vocis in proximo provinciali capitulo generali.

Qua unusquisque vocalis debet propria manu subscribere, suum votum in propria schedula [demum] facient pater praeses, ad unam tabellam praeparatam tres patres gremiales magis principales, qui faciunt officium scrutatorum, quare recipient in pixide singula vota complicata illaque extrahent, enumerabunt, explicabunt, legentes publicabunt, quae postea statim [k. 96] coram gremio comburent idque fieri debet post singulas electiones.

Electis diffinitoribus, illico procedendum ad electionem provincialis. Quare pater praeses auditis culpis provincialis officium deposituri resignato per eum officio cum sigillo, publicatis litteris patris generalis, quibus ab eo nominabuntur et praesentabuntur electoribus patres, ex quibus unus fuerit eligendus provincialis perlectis constitutionibus de requisitis eligendi et praestito iuramento de eligendo probiore et magis idoneo monebit gremiales, ne in scribendo suo voto immutent formam traditam in nostris constitutionibus aliquod verbum addendo, ne illud reddant nullum et nullius valoris, postea praedicti patres scrutatores recipient in pixide singula eligentium vota complicata, deinde illa extrahent, numerabunt, evoluent, legent, publicabunt ut supra, publicatis votis, etsi apparuerit, quod unus habuerit plura, quam omnes alii simul

vota, quod secundum nostras constitutiones et ius commune sufficit pro canonica electione, non tamen quia ille habuerit statim, habendus et tenendus erit pro provinciali electo, sed necesse est, ut pater praeses nomine totius gremii eundem eligat in hunc modum.

Ego N. autoritate mihi commisa et nomine omnium eligentium eligo et denuntio p. N. provincialem nostrae provinciae N. et hanc electionem nullo modo omittere debet pater praeses, quia in illa formaliter et essentialiter consistit electio iuxta communem doctrinam canonistarum et suscipit e capitulo q. 2 propter extra de electione, quae autem sit antea per suffragia vocalium e solum quoddam perambulum ad scrutinandam gremialem voluntatem, quare ista electio praesidis registranda etiam erit inter alia acta capituli.

Quia antea secundum nostras constitutiones electio tantum fieri potest per praesentes, sciendum est, quod si aliquis electorum sit praesens in civitate vel oppido aut caenobio, in quo celebratur electio, sed aegrotet et decumbat in lecto pro praesenti haberi debet et ad eum accedere tenentur scrutatores pro suscipiendo eius suffragio. Provinciali electo statim pater praeses etiamsi infra proximum futuram triennium non sit celebrandum capitulum generale, procedet ad electionem sociorum provincialis pro capitulo generali, nec non definitoris eiusdem capituli generalis ac etiam vicarius provinciae et advertat quod nullus, sive sit provincialis realis, sive titularis, sive quisquam alius, qui habet uocem in capitulo generali, potest dare vocem in electione sociorum provincialis pro dicto capitulo et si dederit vocem, amittet activam in ipso capitulo generali et quia omnes quatuor ~~generales~~¹³ diffinitores¹⁴ tenentur accedere dominica 3 [tertia] post Pascha ad congregationem intermediam faciendam iuxta prescriptum novarum constitutionum et potest accedere, ut tunc temporis provincialis cum suis sociis accedat ad capitulum

13 Słowo przekreślone.

14 Słowo nadpisane.

generale et absit eum eiusdem sociis a provincia, nullus pater definator eligi potest in socium provincialis pro capitulo generali.

Aduertat insuper, quod pater provincialis electus debet in ipso capitulo sibi eligere unum socium, quem matuerit pro visitatione licet, postea illum sine causa mutare non valeat, et cum talis socius debeat semper intervenire praefatae congregationi intermediae una cum 4 diffinitoribus, etiamsi provincialis accesserit ad capitulum generale, non poterit ipse socius, visitationis esse socius simul pro capitulo generali, nec unus cum diffinitoribus propter eandem rationem potest esse simul socius visitationis.

Licet autem pater provincialis possit, ut dictum est, ad suum libitum eligere sibi socium, quem voluerit, [k. 96v] nihilominus pater praesidens eum admonebit, ut nullum eligat magistrum, qui probabiliter habeat in futuro capitulo provinciali pratendere provincialatus officium, quia socius, qui talem non habuerit praetensionem, non curabit tempore visitationis priores subordinare, et eos sibi reddere benevolos et sincerius negotia provinciae cum provinciali tractabit.

Peractis omnibus praefatis electionibus, decantato hymno *Te Deum Laudamus* et praestita obedientia provinciali electo confestim pater praesidens convocabit in sua cella uel in alio loco decenti provincialem electum et diffinitores et cum illo serio tractabit et discurret de conventibus, qui provisione nova priorum indigebunt et etiam de patribus ad tale munus magis idoneis, ut unusquisque, antequam ingrediatur diffinitorium, mature consideret et examinet quatenus secundum Deum et eorum conscientiam magis idonei fuerint ad prioratus officium.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Akta kapituł prowincjalnych, sesji definitorów prowincji, kopie pism generała zakonu z lat 1603–1667, Archiwum Klasztoru Karmelitów na Piasku w Krakowie, rkps 93.

Źródła drukowane

Corpus Constitutionum Ordinis Fratrum Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo, vol. 1: 1281–1456, a cura di E. Tinambunan, E. Boaga, Roma 2011.

Opracowania

Giemza B., *Realizacja synodalności w kapitułach zakonnych na przykładzie zgromadzenia salwatorianów*, „*Studia Pastoralne*” 18 (2022), s. 48–62.

Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do poł. XIX w., oprac. K. Lepszy, Warszawa 1953.

Jabłońska-Deptuła E., *Przystosowanie i opór. Zakony męskie w Królestwie Kongresowym*, Warszawa 1983.

Smet J., *I Carmelitani. Storia dell'Ordine del Carmelo*, vol. 3: *La Riforma Cattolica (1600–1750)*, parte I, Roma 1996.

Wroceński J., *Kapituła generalna podmiotem najwyższej władzy w instytucie zakonnym*, „*Symposium*” 20 (2016) nr 2 (31), s. 211–237.

Abstrakt

Zgodnie z konstytucjami zakonu karmelitów dawnej obserwancji z 1625 roku wybór władz prowincji odbywał się według procedur stosowanych przy elekcji przełożonego generalnego. Ogólnikowy charakter tego przepisu wymagał jednak doprecyzowania. W związku z tym ówczesny generał zakonu, o. Teodor Stratius, opracował specjalną instrukcję, którą przekazano uczestnikom kapituły prowincjalnej. Rodział omawia przepisy

konstytucyjne dotyczące wyboru prowincjała oraz zawiera – w formie aneksu – edycję fragmentu instrukcji o. Stratiusa.

Słowa kluczowe: karmelici, Teodor Stratius, kapituła, wybory, prowincjał

Abstract

According to the Constitutions of the Discalced Carmelites from 1625, the election of provincial authorities followed procedures similar to those used for the election of the general superior. However, the general nature of this regulation required clarification. Therefore, the then General of the Order, Fr. Theodor Stratius, prepared a special instruction, which was sent to the friars participating in the provincial chapter. This chapter discusses the constitutional regulations concerning the election of a provincial superior and includes – in the appendix – an edition of a fragment of Stratius's instruction.

Keywords: Carmelites, Theodor Stratius, chapter, elections, provincial superior